

РОЗДІЛ 6. ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

ЛЕПБУК ЯК СУЧАСНИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

LAPBOOK AS A MODERN INNOVATIVE TOOL FOR VISUALIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN AN INSTITUTION OF PRESCHOOL EDUCATION

У статті обґрунтовано сутність поняття «візуалізація». Визначено освітні завдання, вирішенню яких сприяє використання візуальних засобів в освітньому процесі в закладі дошкільної освіти. Схарактеризовано особливості (лаконічність і простоту; активізацію навчального матеріалу; швидкість сприйняття; виділення головного) візуальної інформації для дітей дошкільного віку, які дали змогу припустити, що ефективним сучасним інноваційним інструментом візуалізації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти є лепбук. Розглянуто сутність терміну «лепбук», зміст та особливості використання лепбуків у роботі з дітьми дошкільного віку. Виокремлено види лепбуків (за призначенням (навчальні, ігрові, привітальні, святкові, автобіографічні (день народження, похід в кіно, відпочинок тощо)); в залежності від форми (стандартна книжка з двома розворотами; папка з 3-5 розворотами; книжка-гармошка; фігурна папка); в залежності від організації матеріалу (стандартні кишеньки; звичайні і фігурні конверти; кишеньки-гармошки; кишеньки-книжки; віконця та дверцята; обертові деталі; деталі що рухаються; картки; теги; стрілки; пазли; розгортки-пелюстки). Означено її розкрито етапи створення лепбука з дітьми дошкільного віку (постановка проблеми, вибір теми; складання плану; створення макета; збір інформації та матеріалу; наповнення лепбука; виготовлення лепбука; використання в освітньому процесі). Розглянуто можливості застосування лепбуків як сучасного інноваційного інструменту візуалізації освітнього процесу в реалізації освітніх напрямів інваріативного складника Базового компоненту дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нової редакції («Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в природному довкіллі», «Гра дитини», «Дитина в соціумі», «Мовлення дитини», «Дитина у світі мистецтва»). Запропоновано теми для створення лепбуків до кожного освітнього напрямку.

Ключові слова: візуалізація, лепбук, освітній процес, заклад дошкільної освіти.

The article substantiates the essence of the concept of "visualization". The educational tasks, which can be solved using visual aids in the education process of a preschool education institution, have been determined. The features (brevity and simplicity; activation of learning material; speed of perception; selection of the main) of visual information for preschool children were characterized, which made it possible to assume that an effective modern innovative tool for visualizing the educational process in a preschool education institution is a lapbook. The essence of the term "lapbook", the content and features of using lapbooks in working with preschool children are considered. Types of lapbooks are distinguished (by the purpose (educational, game, greeting, holiday, autobiographical (birthday, going to the cinema, vacation, etc.)); by the form (standard book with two pages; folder with 3-5 pages; accordion book; shaped folder); by the organization of the material (standard pockets; ordinary and shaped envelopes; accordion pockets; book pockets; windows and doors; rotating parts; moving parts; cards; tags; arrows; puzzles; petal sweeps). The stages of creating a lapbook with preschool children are defined and revealed (setting a problem, choosing a topic; drawing up a plan; creating a layout; collecting information and material; filling a lapbook; making a lapbook; using it in the educational process). The possibilities of using in the educational process of lapbooks as a modern, innovative tool of visualization are considered. They facilitate realization of such educational directions of the invariable component of the Basic Component of Preschool Education (State Standard of Preschool Education) of the new edition as "Child Personality", "Child in Sensory-Cognitive Space", "Child in the Natural Environment", "Child's Play", "Child in society", "Child's speech", "Child in the world of art". Topics for creating lapbooks for each educational area are offered.

Key words: visualization, lapbook, educational process, preschool education institution.

УДК 373.21

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/59.45>

Бутенко В.Г.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри дошкільної
і початкової освіти

Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка

Кондратюк С.М.,

канд. пед. наук,
професор кафедри дошкільної
і початкової освіти

Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Базовий компонент дошкільної освіти нової редакції [3] висуває нові вимоги до сучасної системи освіти в цілому, і зокрема до організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, де закладається основа для всебічно розвиненої особистості з: пізнавальною мотивацією; здатністю до досягнення оригінальних рішень; умінням прогнозувати та передбачати результати власної діяльності;

розвитком дослідницької творчої активності, що проявляється у виявленні нового, постановці та вирішенні проблем; потенціалом до створення ідеальних еталонів, які відображають високі естетичні, моральні, інтелектуальні стандарти. Тому важливо, щоб у дітей дошкільного віку формувался інтерес до навчання, який базувався б на сенсорному сприйнятті інформації та залучав усі органи чуття до процесу спілкування з навколишнім світом.

Саме тому пропонуємо розглянути використання лепбуків в освітньому процесі закладу дошкільної освіти, що надає можливість належно візуалізувати освітній матеріал та реалізувати принципи інтерактивного навчання, створюючи комфортні умови для кожної дитини, де вона може відчувати власну успішність й інтелектуальну спроможність, ефективно оволодіти навчальним змістом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій вказує на те, що теоретичні основи візуалізації навчальної інформації відображені в працях таких авторів, як О. Асмолов, Ф. Бартлетт, А. Вербицький, В. Давидов, П. Ерднієв, З. Калмикова та ін.; увагу на евристичний потенціал візуалізації звертають З. Бєлова, Л. Данилевич, Н. Манько, К. Фрумкін, М. Холодна та ін.; особливості застосування візуалізації в освітньому процесі досліджувалися Г. Брянцевою, С. Герасимовою, Е. Макаровою, Н. Манько, А. Рапуто, С. Селеменевим, Д. Шеховцовою та ін. Аспект ефективності застосування лепбуків в освітньому процесі обґрунтовано в розвідках науковців: С. Бадер, Е. Блохіної, Д. Гатовської, О. Крігер, Т. Лиханової, К. Ляшенко, Н. Мартинової, В. Олійник, Е. Пестової, А. Пляцок та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на здобутки науковців, питання використання лепбуків як сучасного інноваційного інструменту візуалізації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти залишається поза увагою.

Мета статті. Дослідити можливості використання лепбуків як сучасного інноваційного інструменту візуалізації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Наукове обґрунтування означеної проблеми передбачає звернення до сутності поняття «візуалізація» як універсальної категорії. Аналіз наукових джерел [1; 4; 6 та ін.] свідчить про різне розуміння науковцями означеного феномену й тлумачення його як подання навчальної інформації, яка є складною або навіть неможливою для відтворення в реальному житті, з використанням інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення максимальної зручності сприйняття та розуміння [6]; процес уявного перетворення чуттєвих еталонів, підкреслення їх структурних особливостей для вирішення проблемної ситуації, трактування образів як оригіналів [4]; процес унаочнення навчального матеріалу, який вимагає не лише відтворення зорового образу, а й процесу його побудови [1]. Інтегрування сутності вище презентованих понять дає нам можливість розглянути категорію «візуалізація» активним процесом унаочнення навчального матеріалу, що сприяє створенню образу предмета, явища чи специфічно відображених зв'язків у свідомості особистості.

Потреба візуалізації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти зумовлена необхідністю врахування когнітивних особливостей сучасного покоління дітей дошкільного віку, а також доцільністю в компактному поданні освітнього матеріалу у форматі, що найкраще сприймається, розуміється, засвоюється та запам'ятовується. Використання візуальних засобів в освітньому процесі в закладі дошкільної освіти має об'єктивну необхідність через їх значний вплив на вирішення цілого ряду освітніх завдань:

- активізація навчальної та пізнавальної діяльності (візуальні засоби стимулюють залучення дітей до процесу навчання, спонукаючи їх бути більш зацікавленими та активними у вивченні матеріалу);

- розвиток критичного й візуального мислення (візуалізація допомагає дітям розвивати здатність критично аналізувати й оцінювати візуальні матеріали, розпізнавати інформацію, визначати її значущість та надійність);

- інтенсифікація навчання (використання візуальних засобів допомагає зробити освітній процес більш наочним, зміцнює сприйняття та розуміння матеріалу, що сприяє ефективнішому навчанню);

- образне представлення знань і навчальних дій (візуалізація допомагає дітям утворювати образи та ментальні моделі, що полегшує їх розуміння й запам'ятовування навчальних концепцій та процедур);

- передача знань та розпізнавання образів (візуальна форма представлення інформації сприяє більш ефективному передаванню знань та розпізнаванню образів дітьми, що покращує комунікацію та сприйняття);

- підвищення візуальної грамотності та культури (використання візуальних засобів допомагає дітям розвивати вміння сприймати, аналізувати та інтерпретувати інформацію, що є важливим компонентом візуальної грамотності, та надає можливість вивчати принципи дизайну, композиції, використання кольору, форми та інших елементів, що сприяє розвитку їхньої візуальної культури).

Спираючись на дослідження О. Гречко [5], особливостями візуальної інформації, яка подається дітям дошкільного віку, можемо визначити: лаконічність і простоту; активізацію навчального матеріалу; швидкість сприйняття; виділення головного. Враховуючи зазначені особливості та загальновідому любов дітей дошкільного віку до яскравих, барвистих картинок, книг з кольоровими ілюстраціями, можемо припустити, що ефективним сучасним інноваційним інструментом візуалізації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти є лепбук. Розглянемо детальніше зміст та особливості використання лепбуків у роботі з дітьми дошкільного віку.

Термін «лепбук» (від англ. «lap» – коліно та «book» – книга) вперше вживано Теммі Дабі – матір'ю та письменницею з Вірджинії [2], яка, врахувавши напрацьований досвід Діни Зайк з використання «міні-книг» («foldables» – складених аркушів паперу для легкого та швидкого запам'ятовування будь-якої інформації), запропонувала об'єднати «міні-книжки» в одну унікальну, оригінально оформлену, саморобну інтерактивну папку, яка охоплює різноманітні пізнавальні матеріали з певної теми. Лепбук обов'язково містить різні кишеньки, вставки, рухомі деталі, віконця, міні-книжечки та інші елементи з цікавою інформацією, пов'язаною з темою, яка вивчається. Квінтесенція лепбуків полягає у можливості їх створення й оформлення з урахуванням особистих вподобань, що дозволяє не лише структурувати інформацію, активно долучатися до освітнього процесу та проявляти творчі здібності дітей дошкільного віку, а й реалізувати принципи інтерактивного навчання, завдяки чому процес пізнання стає по-справжньому захопливим. При потребі, можна з легкістю повторити вивчене у будь-який зручний момент, відкривши лепбук і переглянувши власноруч створену книжку. Такий метод навчання дозволяє формувати навички самостійного збору, відокремлення та систематизації інформації починаючи з дошкільного віку. Ці вміння є особливо важливими для дітей, що навчаються та розвиваються у сучасному інформаційному суспільстві.

Проаналізувавши погляди дослідників [2; 7 та ін.], нами встановлено, що існують різновиди лепбуків. Наші розвідки дозволяють виокремити такі їх види:

- за призначенням (навчальні, ігрові, привітальні, святкові, автобіографічні (день народження, похід в кіно, відпочинок тощо));

- в залежності від форми (стандартна книжка з двома розворотами; папка з 3-5 розворотами; книжка-гармошка; фігурна папка);

- в залежності від організації матеріалу (стандартні кишеньки; звичайні і фігурні конверти; кишеньки-гармошки; кишеньки-книжки; віконця та дверцята; обертові деталі; деталі що рухаються; картки; теги; стрілки; пазли; розгортки-пелюстки).

Процес створення лепбука називають «lapbooking». Ми поділяємо думку науковців [2; 7 та ін.] щодо головного принципу виготовлення лепбука – впорядкованості матеріалу. Варто підкреслити, що робота з лепбуком передбачає декілька етапів: постановка проблеми, вибір теми; складання плану; створення макета; збір інформації та матеріалу; наповнення лепбука; виготовлення лепбука; використання в освітньому процесі.

Розглянемо можливості застосування лепбуків як сучасного інноваційного інструменту візуалізації освітнього процесу в реалізації освітніх напрямів інваріативного складника Базового компоненту

дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нової редакції [3].

Відтак, у процесі реалізації освітнього напрямку «Особистість дитини», використання лепбуків сприятиме створенню позитивного образу «Я», розвитку особистісної культури дітей, їх активній життєдіяльності; вихованню позитивного ставлення до власної зовнішності; формуванню уявлень про основні фізичні якості, рухові уміння, культурно-гігієнічні, оздоровчі навички та навички безпечної життєдіяльності. Для прикладу наведемо теми лепбуків, які можна пропонувати з метою формування здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку: «Корисні та шкідливі звички», «Твої емоції», «Здорове харчування», «Культурно-гігієнічні навички», «Дружимо з режимом дня», «Види спорту», «Небезпека всюди», «Моє тіло», «Збережи власне здоров'я» та ін.

Використання лепбуків в освітньому напрямі «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» сприятиме формуванню предметно-практичної, технологічної, сенсорно-пізнавальної, логіко-математичної та дослідницької компетентності дітей дошкільного віку. Зокрема, лепбуки з такою тематикою, як: «Розвиваємо логіку», «Математична ігротека», «Дні тижня», «Склад числа», «Економним я росту», «Кольори», «Вивчаємо цифри», «Дні тижня», «Геометрія усюди» та ін., допоможуть розвивати їх математичну грамотність, просторове мислення, здатність розрізняти математичні поняття; формувати вміння встановлювати залежність між числами натурального ряду, величинами; розвивати навички аналізу, співвідношення, класифікації та групування предметів, вміння обґрунтовувати власну думку та творчо підходити до вирішення проблемних завдань.

Реалізуючи освітній напрям «Дитина в природному довкіллі» лепбук слугуватиме у формуванні природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. Наприклад, лепбуки на такі теми, як «Космос», «Куці», «Дерева», «Квіти», «Дикі тварини», «Свійські тварини», «Тварини Африки» та ін., сприятимуть оволодінню уявленнями про природу планети Земля та Всесвіту, вихованню емоційно-ціннісного ставлення до природи, формуванню доцільної поведінки в природному довкіллі.

Застосування лепбуків в освітньому процесі закладу дошкільної освіти, сприятиме формуванню ігрової компетентності дітей дошкільного віку, а отже, реалізації освітнього напрямку «Гра дитини». Зокрема, такі лепбуки, як «В ігри грай – Батьківщину пізнавай», «Спортивні ігри та розваги», «Картотека ігор з ЛЕГО», «Пальчикові ігри», «Наші іграшки», «В м'ячики граємо – весело стрибаємо» та ін., спрямовані на розвиток творчих здібностей, самостійності, ініціативності та організованості дітей в ігровій діяльності, а також на

формування стійкого інтересу до вивчення навколишнього середовища та реалізації себе в ньому. Створення лепбуків забезпечуватиме задоволення ігрових уподобань кожної дитини, сприятиме формуванню дружніх та партнерських взаємин, а також стимулюватиме формуванню ігрових груп за спільними інтересами.

Створення лепбука допоможе у формуванні в дітей дошкільного віку навичок соціально визначеної поведінки, здатності орієнтуватись у світі людських взаємин та готовності співпереживати та співчувати іншим, а отже, сприятиме реалізації освітнього напрямку «Дитина в соціумі». У процесі виготовлення лепбука дитина спілкується з дорослими, в неї розвивається інтерес та здатність розуміти інших, включатися в спільну діяльність з однолітками та дорослими, об'єднувати власні зусилля з метою досягнення спільного результату, оцінювати власні можливості та поважати бажання й інтереси інших. У цьому аспекті нам імпонують такі теми лепбуків як, наприклад, «Наш дитячий садок» («Моя вихователька», «Наша група» тощо), «Професії дорослих» («Наші лікарі», «Золоті руки майстрів» тощо), «Земля і Космос» («Наша планета», «Сонячна система» тощо), «Родина» («Моя дружна сім'я», «Свята у нашій родині» тощо), «Рідний дім» («Таке різне житло», «Дім, в якому я живу» тощо), «Одяг» («Як до нас прийшла сорочка», «Що одягаємо, а що взуємо» тощо), «Мій рідний край» («Моє місто», «Символи моєї держави» тощо) та ін.

Виготовлення лепбука сприятиме оволодінню українською мовою як державною мовою на рівні вільного спілкування з іншими дітьми та дорослими, формуванню культури мовлення та спілкування, вивченню елементарних правил використання мови в різних життєвих ситуаціях, а отже, реалізації освітнього напрямку «Мовлення дитини». Для прикладу наведемо такі теми лепбуків, які доцільно створювати з метою формування мовленнєвої, комунікативної та художньо-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку: «Перші слова», «Розмовляємо», «Привіт, книжечко», «Олівчик у руках», «Оратори», «Поліглот», «Мої улюблені казки» та ін.

Вагомий педагогічний ефект буде мати створення лепбуків для реалізації освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва». Виготовляючи лепбуки на мистецьку тематику («Музичні інструменти», «Мистецькі жанри», «Музичні жанри», «Різновиди тканин», «Подорож світ художників», «Мистецькі матеріали», «Творчість з природними матеріалами», «Колаж із квітів», «Декоративне

мистецтво» та ін.) діти дошкільного віку оволодівають здатністю орієнтуватися в розмаїтті властивостей предметів, розуміти різні способи створення художніх образів, виявляти інтерес до об'єктів, явищ та форм художньо-продуктивної та мистецької діяльності. Також, створюючи лепбуки, діти практично реалізують власний художньо-естетичний потенціал, оскільки вони продумують, щоб кінцевий результат відповідав критеріям естетичності, що сприяє, формуванню мистецько-творчої компетентності.

Висновки. Як бачимо, використання лепбука як сучасного інноваційного інструменту візуалізації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, забезпечує у дітей дошкільного віку формування цілісної картини світу, пізнавального інтересу та активності; сприяє розвитку обов'язкових компетентностей; допомагає закріплювати та систематизувати вивчений матеріал; дає можливість запобігти рутині й неформально організувати освітній процес, спрямований на всебічний розвиток дітей дошкільного віку.

Перспективами подальших досліджень вважаємо визначення потенціалу створення і використання лепбуків у розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бабич О.І., Семеніхіна О.В. До питання про співвідношення понять наочність і візуалізація. *Фізико-математична освіта: науковий журнал*. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2014. № 2 (3). С. 47–53.
2. Бадер С.О. Лепбук як інноваційний спосіб організації навчальної діяльності в початковій школі. *Академічні візії*. 2021. Вип. 1. С. 3–14.
3. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
4. Білошапка Н.М. Візуалізація як провідна ідея сучасного навчального процесу в умовах інформатизації світу. *Наукові записки*. 2017. Вип. 159. С. 167–173.
5. Гречко О.В. Візуалізація як один із прийомів формування ключових і предметних компетентностей на уроках української літератури: метод. посіб. Миргород, 2021. 99 с.
6. Житеньова Н.В. Візуалізація: основні поняття та визначення. 2019. URL: <http://ped-series.kpnu.edu.ua/article/view/189581/189017>
7. Сікора Н.М. Використання лепбука на початковому етапі вивчення англійської мови. *Пошук*. 2023. № 1 (117). С. 40–44.